

Posudek diplomové práce bc. Kristýny Shonové Náboženský život v jižních Čechách v období 1948-1989

Životu věřících a duchovních římskokatolické církve je dlouhodobě věnována v české historiografii značná pozornost. Jedná se však o oblast, kde se setkáváme s extrémní mírou osobní angažovaností autorů, většinou pocházejících z komunity výrazně věřících. To je třeba brát v úvahu i při analýze stávající literatury, ale autorka tuto skutečnost prakticky opomíjí. Naopak vychází primárně z textů a edic připravených samotnými katolicky orientovanými historiky, a to i v případě, kdy je možno pracovat s díly vědců nespojených s katolickou církví (například při zpracování problematiky PTP, kde vůbec nezmiňuje již klasickou studii J. Bílka k tématu). Občas používané poetické nebo expresivní výrazy (srv. např. s. 58) dokládají vlastní autorčinu citovou zaangažovanost v tématu, kterou ostatně i sama naznačuje při popisu příčin, které ji vedli k výběr daného tématu. Někdy se přitom zdá, že se autorce nepodařilo udržet si odstup nutný pro vědeckou práci, i když se o to nepochybně snažila. Vzhledem k tématu některých podkapitol by asi byla na místě také návštěva Archivu bezpečnostních složek, i když samozřejmě nemůžeme prameny z provenience Státní bezpečnosti uměle přeceňovat.

Metodologicky určité potíže činí značná disparátnost skupiny, zahrnující jak věřící tak duchovní. Domnívám se, že k práci měl být např. v podobě CD přiložen i úplný přepis provedených rozhovorů. Jinak doufám, že skutečnost, že někteří narátoři netrvali na autorizaci (s. 17) neznámá, že by autorka neměla zajištěn řádný souhlas s využitím rozhovorů. Stejně jako v mnoha jiných diplomových pracích se i v této objevuje nereflektované používání pojmu totalitní, který degradoval na žurnalistické klišé.

Autorka se zaměřila ve své práci na jihočeský region. Bohužel ho přesněji zeměpisně nespecifikovala, ani nevysvětlila, proč zvolila právě tuto oblast. Domnívám se, že v jedné z úvodních kapitol měla rozebrat zvláštnosti regionu, především z hlediska náboženského života. Asi by bylo vhodné především zdůraznit, že se jednalo o kraj s relativně vysokou mírou religiozity ve srovnání s jinými českými regiony (s výjimkou např. Klatovska). Možná by stálo rovněž za zmínku, že představa o jižních Čechách jako o jakési baště katolicismu rezonovala i např. v populární kultuře včetně filmových komedií Z. Trošky, bez ohledu na komediální vyznění postavy faráře i celé komunity věřících. Obecně regionální aspekt zůstal v diplomové práci nevyužit, což myslím výrazně oslabuje celkovou hloubku analýzy a závěrů. Příliš reflektován není ani genderový aspekt v komunitě věřících. Autorka se nepokusila vyvrátit ani potvrdit obecnou představu, že komunitu katolických věřících tvořily a tvoří především ženy, přestože nebo právě proto, že duchovními jsou pochopitelně výhradně muži. Za pozitivní naopak považuji snahu autorky zasadit rozhovory do obecnějšího kontextu dobových podmínek náboženského života v Československu, i když si autorka vypomáhala téměř výhradně díly vyhraněně katolických autorů. Je logická, že se práce zaměřila pouze na několik výrazných aspektů náboženského života a po kapitole věnované dobové legislativě a politickému kontextu (zejména institutu církevních tajemníků) následují kapitoly rozebírající problematiku PTP a náboženství ve vězení, výuku náboženství na školách, Sdružení katolických duchovních – Pacem in terris (tato podkapitola obsahuje řadu zajímavých informací a podnětů), otázky spojené s tzv. skrytou církví a s církevními obřady a svátky. Jako další téma by se jistě dala zpracovat otázka zajišťování pomocných služeb při obřadech (problematika ministrantů, kostelníků apod.) a některé další vztahové otázky, ale vždy by asi působil problémy asymetrický soubor narátorů, v němž jsou vedle samotných věřících (vesměs žen) zastoupeni také duchovní. To se samozřejmě projevuje i v případě kapitol zpracovaných autorkou, protože např. k problematice PTP se mohli vyjadřovat pouze duchovní, kteří u PTP nuceně působili.

Za cennou považuji podkapitolku, která je věnována vlivu listopadu 1989 a vlivu následných změn na narátory. Zde rozhovory přinesly poněkud překvapivé závěry, když mnozí kněží nepovažovali listopad 1989 za příliš významný přelom ve své práci a spíše naopak bolestně pociťovali odliv věřících. Samozřejmě určitou roli v jejich postoji hrál věk, v němž se roku 1989 dočkali a který do značné míry podmiňoval i rozsah jejich zapojení do nového dění. V práci nelze přehlédnout některé drobné omyly a nesrovnalosti. Např. rozhodně nelze prohlašovat, že ateistická výchova byla zajištěna zrušením církevních škol (srv. s. 20). Jejich význam byl totiž v dané době jen velmi omezený. Vypovídací hodnota tabulek na s. 67 a 76 je jen omezená, protože zachycují jen relativně krátké a v mnoha ohledech specifické období 1964-73. Navíc statistika pokřtěných vůbec nepotvrzuje autorčiny závěry – jestliže totiž počet pokřtěných víceméně stagnoval, ve sledovaném období to znamenalo výrazný pokles podílu pokřtěných na celkovém počtu narozených. Některé drobnosti by snad stály za podrobnější vysvětlení – např. co vadilo na Largu z Novosvětské (které se přitom, pokud si dobře pamatuji, vyskytuje i v programu večírku rekreatantů v budovatelské filmové komedii Dovolena s Andělem)? Nebo co si máme představit pod barevným filmem Pyšná princezna (pokud je mi známo, tento snímek existuje pouze v černobílé variantě). Snad bych ještě upozornil, že autorka mezi snahami omezit návštěvu nedělních bohoslužeb zejména ze strany dětí jednu z těch nejúspěšnějších – skladbu nedělního televizního programu, kde dopoledne dominovaly oblíbené dětské pořady. V kapitole věnované církevním svátkům a obřadům mohla být větší pozornost věnována problematice Vánoc a Velikonoc

Práci dále hyzdí pravopisné a gramatické chyby, stejně jako překlepy. To se projevuje už v obsahu (srv. název podkapitoly 5,2). Srv. dále např. s. 44, 64 (hovorový tvar „z Budějic“), 71 (Míli Vlka), 78 (požadáním místo pořádáním), 84 (náměstí svobody), 88 (vykonali služku místo vykonali službu). Výhrady by se daly uvést i k názvům některých kapitol – např. církevní zákony jsou součástí platné legislativy a není důvod je uvádět zvlášť.

Celkově je možno konstatovat, že diplomová práce Kateřiny Šonové sice splňuje v základní míře kladené požadavky na tento typ textů, nebyl však zdaleka využit celý potenciál skrývající se ve zvoleném tématu. V závislosti na kvalitě obhajoby doporučuji zvažovat mezi známkou dobrý a velmi dobrý.

23. srpna 2013

Doc. PhDr. Martin Franc, Ph.D.